

PARTNERSÉG AZ ISKOLAI AGRESSZIÓ ELLEN

Iskolai agresszió és bántalmazás

Nemzeti kutatási jelentés Magyarország

Erasmus+

Tartalom

Iskolai agresszió és bántalmazás	1
Nemzeti kutatási jelentés Magyarország	1
1. A PARTNERSÉG AZ ISKOLAI AGRESSZIÓ ELLEN PROJEKT HÁTTERE CÉLKITŰZÉSEI.....	2
2. KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK	2
3. MÓDSZERTANI KERETEK.....	3
Útmutatás a diákok körében végzett felméréshez	10
4. A TANULMÁNY EREDMÉNYEI	10
5. Kimeneti mérés eredmények	19

1. A PARTNERSÉG AZ ISKOLAI AGRESSZIÓ ELLEN PROJEKT HÁTTERE CÉLKITŰZÉSEI

Az utóbbi években az iskolai agresszió témája igen gyakran kerül szóba, mivel mára az európai iskolák egyik legnagyobb problémájává vált. Az agresszív viselkedés és a zaklatás-bántalmazás végigkíséri az iskolás gyerekek igen nagy százalékának mindennapi életét, maradandó nyomokat hagyva a további fejlődésüket, társas interakcióikat és fejlődésüket illetően. Az iskolai agresszió és bántalmazás nem olyan jelenség, ami egyes országokra vagy régióra korlátozódna, hanem nemzetközi méreteket ölt, arra sarkallva a tudósokat és szakembereket világszerte, hogy tanulmányozzák ezt a problémát. A problémával való foglalkozás önmagában véve akkora kihívás, mely átfogó lépéseket kíván, az erőszakos esetek minden résztvevőjét megcélozza, és minden szervezeti szinten együttműködést vár el.

Bár történt számos gyümölcsöző kezdeményezés, a probléma nem csökkent jelentősen több egymással összefüggő ok miatt, pl. nincsenek koherens országos szabályozások; nincs megfelelő tanár és szülő támogatás, képzés; hiányoznak a pozitív példaképek; a média legitimáló hatása; egészségtelen politikai környezet, stb. Új szemléletre van szükség ahhoz, hogy az agresszív viselkedés egy közösségben elfogadhatatlan legyen, hogy segítsünk a gyerekeknek az érzelmeikkel bánni, erőszakmentes kultúrát teremtsünk, és új konfliktuskezelési módszerekkel erősíthessük az iskolákat és közösségeket.

Ugyanakkor azt is meg kell említenünk, hogy léteznek különböző prevenció programok és kezdeményezések, amelyeket ennek a témának a jó gyakorlatai közé sorolhatunk. A figyelemfelkeltő kampányok, tanár-szülő együttműködés, készségfejlesztő kezdeményezések iskolai dolgozók és diákok számára, hozzáférés támogató szolgáltatásokhoz és tanácsadáshoz, stb. nem csak az átfogó megelőző és intervenció programoknak felbecsülhetetlen értékű részei, hanem egy olyan pozitív iskolai légkör és kultúra kialakításához vezető útnak is, ami biztonságos, tisztességes és ösztönző diákok és tanárok számára egyaránt.

2015-ben Magyarország, Bulgária és Málta három szervezete összefogott, hogy elindítson egy kísérleti projektet, melynek **célja egy közösségalapú komplex iskolai program kifejlesztése az agresszió és bántalmazás hatékony megelőzésére és kezelésére alternatív konfliktuskezelési módszerekkel.** A Partners Hungary Alapítvány, a Partners Bulgaria Alapítvány és a SOS Malta hosszútávú célja olyan kulturális változás elérése az iskolákban, amelyet az alternatív konfliktuskezelési módszerek bevezetésével, a bántalmazás és iskolai konfliktusok megelőzésével és az agresszív és más bomlasztó viselkedések visszaszorításával kívánnak elérni.

2. KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK

A jelentés számára elvégzett kutatás a kiindulópontja és záró összegzése annak, milyen szintű és mértékű az agresszív viselkedés és bántalmazás a programban résztvevő három magyar, négy máltai és egy bulgár iskolában, amelyek részt vettek az ASAP programban, és kísérleti jelleggel bevezették a

modellprogramot a bántalmazás és agresszív viselkedés megelőzésére és hatékony kezelésére. Jelen munkát azzal indítottuk, hogy megvizsgáltuk az intervenció előtti helyzetet, felmértük a probléma dimenzióit, és összegyűjtöttük a tanárok, a nem tanári gárda, a diákok, és a szülők véleményét.

Pontosabban, az említett iskolákban végzett kutatás célja:

- megvizsgálni a résztvevő magyar, máltai és bulgár intézmények iskolai légkörét;
- adatokat gyűjteni arról, milyen mértékű az agresszió és bántalmazás ezekben az iskolákban, és milyen formái vannak jelen;
- feltérképezni, mennyire vannak tudatában ennek a problémának a tanárok, a nem tanári gárda, a diákok, és a szülők;
- megvizsgálni, melyek a leggyakoribb helyszínek, ahol agresszív és bántalmazó incidensek történnek;
- felderíteni, milyen szintje és módja van ezen incidensek bejelentésének az iskolákban, és mennyire élnek vele e diákok, a tanárok és a szülők;
- körvonalazni, hogy az érintettek mennyire állnak készen arra, hogy megelőzzék az ilyen eseteket, vagy hatékonyan beavatkozzanak.

A kutatásnak ez a kezdeti fázisa kiindulópontként szolgál, melyet a későbbiek során egy záró felmérés fog kiegészíteni, amely megkísérli megragadni a projekt és az iskolai agresszió és bántalmazás megelőzésére és csökkentésére bevezetett Modellprogram eredményei által indukált változásokat.

A projekt hatásának értékelésén túl a kutatás adatokkal fog szolgálni arra, hogy összehasonlíthassuk a három ország különböző iskolai környezetében meglévő problémák mértékét, és azt, hogy a kulcsszereplők hogyan viszonyulnak hozzá iskolai szinten. Ezért az eredmények hasznosak lehetnek a résztvevő iskolák vezetésének abban, hogyan dolgozzanak ki hatékony válaszokat a bántalmazásra, valamint informálja a projekt partnereket, hogyan fogalmazzanak meg bizonyítékon alapuló ajánlásokat az egyes országok iskolapolitikájának javítására.

Jelen kutatás módszertana a projekt partnerek és az iskolák vezetése érdeklődési körének fókuszában lévő témák sokféleségét hivatott vizsgálni. Így a projekt partnerek által kidolgozott metodológia más olyan civil szervezetek és oktatási intézmények számára is hasznos eszközként kínálható, amelyek ezt a jelenséget szintén mélységeiben kutatják.

3. MÓDSZERTANI KERETEK

3.1. Definíciók

Az olyan fogalmakat, mint agresszió, konfliktus, bántalmazás többféleképpen definiálják, ezért az ASAP projekt partnerek úgy határoztak, hogy a kutatók és szakemberek által általánosan elfogadott meghatározásokat használják. Ennek értelmében jelen kutatás az alábbi definíciókat használja:

Agresszív viselkedés

Az agresszív viselkedést olyan, a másik ellen irányuló negatív tettekkel azonosítjuk, mint pl. ha valaki szándékosan okoz vagy megkísérel sérülést, kényelmetlenséget okozni másoknak. Az általánosan elfogadott definíció szerint: 'agresszió minősül minden olyan cselekedet, amelyben szándékosan, nem pedig véletlenül okoznak bajt egy másik személynek, aki szeretné ezt elkerülni'.¹ Az agresszió egyik jellemzője az, hogy nem véletlen, hanem szándékos, és hogy bántani akar valaki mást. Azáltal, hogy nemcsak egy, hanem több embert is érint, társas viselkedéssé válik.²

Az agresszív viselkedés típusai:

- fizikai agresszió, pl. verés, harapás, rúgás, szúrás, stb.;
- verbális agresszió, pl. kiabálás, üvöltés, szitkozódás, csúfolódás;
- kapcsolati agresszió, pl. amikor az agresszió célpontja egy másik ember hírneve vagy kapcsolatai (beleértve a kiközösítést);
- direkt agresszió, pl. amikor az áldozat fizikailag jelen van;
- indirekt agresszió, pl. amikor az áldozat nincs jelen;
- aktív agresszió, pl. ha a támadó sértő módon reagál;
- passzív agresszió, pl. ha az agresszor nem reagál együttműködően: szándékosan nem ad át fontos információt a célszemélynek, ezáltal információt tart vissza;
- rossz helyre mért agresszió, pl. amikor nem az eredeti személy, hanem valaki más lesz az agresszió célpontja³.

Bántalmazó magatartás

A bántalmazó magatartás legszélesebb körben elfogadott definíciója Dan Olweus nevéhez fűződik, aki az első prevenciós programnak, az Olweus Bántalmazás Prevenciós Program létrehozója Norvégiában. Ez a definíció három jellemző vonás köré épül, ami elhatárolja a bántalmazó viselkedést más negatív vagy nemkívánatos viselkedéstől: 'egy diákot akkor bántalmaznak vagy viktimizálnak, ha ismételten és hosszú időn keresztül van kitéve (1) egy vagy több diák negatív cselekedeteinek, (2)⁴ és nincs erőegyensúly az érintettek között (3).⁵

A negatív cselekedetek, melyek során valaki szándékosan megsért valaki mást, kényelmetlenséget okoz neki, vagy megkísérel ilyet tenni, a fent leírt agresszív viselkedésnek minősülnek. Ily módon a bántalmazás is agresszív viselkedésnek számít, ugyanakkor ismétlődő és hosszantartó is, és nincs erőegyensúly a felek között.

Ahogy az agresszív viselkedésnek különböző kategóriái vannak, úgy a bántalmazó viselkedés is különböző típusokba sorolható. Azonban gyakran előfordul, hogy egy eset egyszerre verbális, fizikai és akár szexuális bántalmazás.

A bántalmazás típusai

---

¹ Wayne A. Warburton and Craig A. Anderson, 'Social Psychology of Aggression', *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2nd edition, Volume 1, p. 373, <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24002-6>

² Brad J. Bushman and L. Rowell Huesmann, 'Aggression', *Handbook of Social Psychology*, 2010, DOI: 10.1002/9780470561119.socpsy002023

³ Johnie J. Allen and Craig A. Anderson, Aggression and Violence: Definitions and Distinctions, p. 11, <https://public.psych.iastate.edu/caa/abstracts/2015-2019/16AA.pdf>

⁴ Dan Olweus, 'Bullying at School What We Know and What We Can Do', (Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 1993), p. 9.

⁵ The National Commission for the Promotion of Equality, 'Research Study on Violence, Harassment and Bullying in Schools A qualitative perspective', 2016, p. 11. <http://victimsupport.org.mt/wp-content/uploads/2016/04/Report-Violence-Schools.pdf>

a/ Direkt és indirekt bántalmazás

Direkt bántalmazás – olyan bántalmazó magatartás, ami a célszeméllyel való szemtől szembeni interakcióval jár.

Indirekt bántalmazás – olyan bántalmazó magatartás, amely a társas kapcsolatokat bántó módon manipulálja (pletyka vagy álhír terjesztése) vagy kirekeszti az egyént, ezáltal viktimizálja.⁶

b/ A bántalmazó magatartás típusai

- **Fizikai bántalmazásnak** nevezhető minden olyan fizikai cselekedet, amely fájdalmat, sérülést okoz a célszemélynek vagy annak tulajdonában lévő tárgynak⁷
- **Verbális bántalmazás** során pletykát, csúfolódást, sértegetést, ugratást, megfélemlítést és rasszista megjegyzéseket használnak.⁸
- **Kiberbántalmazásnak** (cyberbullying) minősül minden olyan eset, melyet a technológia vagy közösségi média felhasználásával követnek el, pl. flémelés, a személyes adatokkal és fényképpel való visszaélés, zaklatás, kukkolás-követés, becsmérelő, az emberi méltóságot sértő megnyilvánulások⁹ **Diszkriminációs bántalmazás vagy faji és vallási diszkrimináció és szexuális bántalmazás.** Ezt a bántalmazás típust Eshel Elimelech a bántalmazás és viktimizáció azon fajtáihoz sorolja, amelyek korlátozott egészségi állapothoz, nemi és etnikai hovatartozáshoz, szexuális orientációhoz köthetők, és egy vagy több személy hosszabb időn át ismételten követi el. Ez a definíció a bántalmazás átfogó terminológiája, amelyet akkor használnak, ha a vallási vagy faji megkülönböztetés vagy szexuális bántalmazás úgy valósul meg, hogy 'fiúk és lányok fegyverként használják a nemet és szexualitást más fiúk és lányok ellen.'¹⁰

3.2. Tematikus területek

A kutatásunk célkitűzéseivel összhangban az alábbi hat fontos témát jelöltünk ki a bántalmazás és agresszió területén, melyeket fontosnak tartunk vizsgálni jelen kutatás keretein belül:

- Iskolai klíma, beleértve a diák-diák és diák-tanár kapcsolatot; az iskolai légkör egyéni érzékelése – biztonság, barátságos hangulat, az emberi jogok tiszteletben tartása, és a hatékony konfliktuskezelési módszerekhez való hozzáférés;
- Mennyire vannak tudatában az agresszió és bántalmazás jelenlétének az iskolában, annak szintjével és mértékével, a különbségek ismerete, megértése;
- Az agresszív viselkedés és bántalmazás gyakorisága, szintje és mértéke az iskolában;
- A bántalmazás és agresszió eseteinek jelentési lehetőségei;
- Az iskola támogatása és válasza a bántalmazásra és agresszív viselkedésre;
- A meglévő iskolai kapacitás az agresszió és bántalmazás kezelésére a megelőzést és hatékony kezelést illetően.

⁶ Wendy Craig¹, Yossi Harel-Fisch, Haya Fogel-Grinvald, Suzanne Dostaler¹ et.al., 'A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries', International Journal for Public Health 54 (2009), p. 217, DOI 10.1007/s00038-009-5413-9

⁷ The Ministry for Education and Employment, 'Addressing Bullying Behaviour in schools' policy, 2014, p. 12

⁸ ibid, p. 12

⁹ Nancy Willard, 'Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats', Center for Safe and Responsible Use of the Internet, p. 2, <https://education.ohio.gov/getattachment/Topics/Other-Resources/School-Safety/Safe-and-Supportive-Learning/Anti-Harassment-Intimidation-and-Bullying-Resource/Educator-s-Guide-Cyber-Safety.pdf.aspx>

¹⁰ The NSPCC working definition of Sexual Bullying, http://w1.qehs.net/moodle2/pluginfile.php/10744/mod_resource/content/1/Sexual%20bullying.pdf

A kérdőív az alábbi kérdésköröket tartalmazza:

Iskolai klíma

- Milyen az emberi kapcsolatok minősége az iskolában? Tiszteletben tartja az iskola a másságot nemi, faji, etnikai, vallási stb. tekintetben?
- Pozitívnak és stimulálónak érzékelik az iskolai környezetet a tanárok és a diákok?
- A szülők biztonságos helynek tartják az iskolát a gyerekeik számára?
- A szülők úgy látják, hogy gyermeküket tisztelik és kellően megbecsülik az iskolában?
- Biztonságban érzik magukat a diákok az iskolában?
- A diákok úgy érzik, hogy tisztelik és megbecsülik őket a felnőttek az iskolában?
- A diákok úgy érzik, hogy a többi diák tiszteli és megbecsüli őket az iskolában?
- A felnőtteket követendő példának lehet tartani a diákok számára tisztelet, felelősség, együttműködés, stb. tekintetében?
- Vannak olyan pozitív és kölcsönösen előnyös konfliktuskezelési modellek, melyeket az iskola támogat?

Tudatosság

- Felismerik a diákok az agressziót és bántalmazást, ha találkoznak ilyen esetekkel? Tudják a diákok, hogy az agresszió és bántalmazás probléma?
- Tudják a diákok, hogy a tanáraik tudatában vannak-e az iskolában előforduló bántalmazó viselkedésnek?
- Tudják a szülők, hogy a gyerekeik agresszióval és bántalmazással találkoznak az iskolában?
- Értik a szülők, tanárok, az egyéb iskolai dolgozók, hogy egyes diákok miért tanúsítanak agresszív és bántalmazó viselkedést, és hogy ez milyen hatással és következménnyel van a többi diákra és az iskolai légkörre?
- Értik a diákok, hogy egyes társaik miért tanúsítanak agresszív és bántalmazó magatartást, és hogy az milyen hatással van a diákokra és az egész iskolai légkörre?

Az agresszív viselkedés és bántalmazás gyakorisága, szintje, mértéke

- Vannak konfliktusok, bántalmazó és agresszív viselkedés az iskolában?
- Milyen gyakran fordulnak elő ilyen incidensek a diákok körében?
- Milyen formában jelentkeznek?
- Hol történnek ilyen esetek?
- Kik a résztvevőik?
- A tanárok is célpontjai agresszív viselkedésnek az iskolában?
- Vannak nézelődők, és ha igen, kik? Miért nem avatkoznak be?
- Hol a legsebezhetőbbek a diákok az agresszív és bántalmazó viselkedések tekintetében, az iskola területén belül?

Az esetek jelentése

- Jelentik a diákok az agressziót és bántalmazást a tanároknak vagy más iskolai dolgozónak? Kik azok az emberek, akiknek szívesen beszélnek a bántalmazásról?
- Beszélnek a diákok otthon az iskolai bántalmazás eseteiről?
- Informálja az iskola a szülőt, ha a gyereke bántalmazási ügybe keveredik?
- Vannak olyan különleges alkalmak, ahol a tanárok rendszeresen beszélgetnek a diákokkal az agresszióról és bántalmazásról?

Iskolai támogatás és válasz a bántalmazásra

- Hogyan kezelik a bejelentett eseteket az iskolában?
- Mi a beavatkozás módja, ha egy felnőtt bántalmazást tapasztal?
- Rendelkeznek a tanárok hatékony eszközökkel és eljárásmóddal a bántalmazásos esetek kezelésére?
- Van az iskolának bántalmazás ellenes szabályzata?
- Hogyan reagál a szülő, ha gyermeke bántalmazási ügybe keveredik (akár áldozatként, akár elkövetőként vagy szemtanuként)?
- Hogyan reagál a szülő, ha gyermekük bántalmazó?
- Elégedettek a szülők az iskolának a bántalmazás és agresszív viselkedés megelőzésére és kezelésére tett intézkedéseivel?
- Kapnak a diákok segítséget, ha agresszióval/bántalmazással találkozhatnak?
- Honnan kaphatnak segítséget?
- Kapnak a nézelődők bátorítást arra, hogy beavatkozzanak, ha bántalmazás szemtanui lesznek?
- Kapnak a tanárok kellő támogatást, ha bántalmazási esetet kell kezelniük az iskolában?
- Van az iskolának eszköze az áldozat támogatásához és az elkövetővel való munkához?

Capacitás

- Mire van szüksége az iskola dolgozóinak az agresszió/bántalmazás kezeléséhez?
- Mik a diákok szükségletei és elvárásai a bántalmazás megelőzésével kapcsolatban?
- Milyen támogatást kaphatnak azok a diákok, akik bántalmazó magatartás szemtanúi az iskolában?
- Kapnak a szülők információt, vagy részt vesznek olyan rendezvényeken, amely az agresszióra, bántalmazásra, a sokszínűség és az interkulturális kommunikáció fontosságára hívja fel a figyelmet?
- Hogyan lehet a szülőket arra bátorítani, hogy működjenek együtt az iskolával a bántalmazás visszaszorítása érdekében.
- Az iskola milyen modellt, szabályrendszert, eljárást használ jelenleg a bántalmazó magatartás kezelésére?

Mind a három országban ugyanazt a kérdőívet használták a projektben résztvevő iskolákban.

A kérdőívek mindegyike 16 – 18 kérdést tartalmaz. A bevezető részben demográfiai jellegű adatokat is gyűjtöttünk, pl. nem, kor, gyereknél: hányadikos, felnőttél: iskolai végzettség, foglalkozás. A kérdőív végén arra kérjük a válaszadót, hogy ossza meg velünk, ha van bármilyen egyéb hozzáfűznivalója.

A legtöbb kérdés feleletválasztós, ahol többnyire egy válasz adható, esetenként több is. (Ezt leírtuk az instrukcióban.) Szerepel néhány nyitott válasz is a kérdőíven, hogy a válaszadó lehetőséget kapjon a kötetlen vélemény adásra.

A kérdőívek teljes terjedelmükben letölthető a <https://www.partnershungary.hu/erasmus/> oldalról

3.3. Kutatási módszertan

3.3.1. Induló és záró kutatás

A projekt alapkoncepciójának megfelelően a kutatás tartalmaz kiinduló és záró felmérést, melyek Magyarország, Málta és Bulgária érintett iskoláiban készültek. Az induló felmérést 2016. decembere és 2017. februárja közt végeztük, a záró felmérést 2018. április végén-május elején végeztük.

Az **induló felmérés** célja, hogy rávilágítson a bántalmazás és agresszió jelenlétére és mértékére az érintett iskolákban a diákok, tanárok, egyéb iskolai dolgozók és szülők véleménye alapján. A felmérés hasznos információval szolgál a nemkívánatos viselkedés és incidensek előfordulásának gyakoriságára; megvizsgálja azoknak az érintetteknek a lehetőségeit, akik ezeket az incidenseket megállíthatják; elemzi, hogy az érintettek mennyire találják súlyosnak a problémát. A kiinduló felmérés egyrészt megmutatja az érintett iskoláknak a bántalmazás és agresszió pontos dimenzióit, másrészt világos képet ad a projektpartnereknek a Modellprogram megvalósításához szükséges alaphelyzetről.

Miután a projekt alapszemléletének megfelelően zajlanak a prevenciós intézkedések és alternatív konfliktuskezelés honosul meg az iskolákban, a **kimeneti értékelés** segít felmérni a korábban felsorolt területeken bekövetkezett változásokat, ezenkívül megmutatja a modellprogram hatékonyságát is.

3.3.1 Induló kutatás

Kutatási minta

A projektleírás szerint a kutatásnak 2500 válaszadót kell átfognia (tanári, nem tanári gárda, diákok, szülők) a résztvevő iskolákból: 1200 válaszadót Magyarországról, 305 válaszadót Bulgáriából és 1000 –et Máltáról.

2. táblázat: Kutatási minta

	Magyarország	Bulgária	Málta
A tanári és egyéb iskolai dolgozók összlétszáma - N	109	35	214
A diákok összlétszáma - N	566	250	642
A szülők összlétszáma - N	290	20	299
A válaszadók összlétszáma - N	965	305	1155

A válaszadók összlétszáma megfelel a tervezett célkitűzésnek, amely alapján felmérhető a programban résztvevő 8 iskola felméréséhez.

A kutatás egy kiegészítő célt is kitűzött, nevezetesen, a projekt keretein belül megvalósuló konkrét intervenciók hatékonyságának értékelését. Ennek a célnak az elérése érdekében a projekt partnereknek fontolóra kell venniük a diákokat és szülőket érintő kutatási minta méretének és összetételének megváltoztatását. Így a projekt partnereknek és az érintett iskoláknak biztosítaniuk kell, hogy ugyanazok a válaszadó csoportok elérhetőek legyenek az intervenció előtti és utáni felméréshez ahhoz, hogy lehetővé váljon az összehasonlítás és a projekt hatásának mérése.

Adatgyűjtés

A tanulmány számára kérdőív segítségével gyűjtöttünk adatokat. A bemeneti kutatásban három kérdőív szerepelt: egy a diákoknak, egy a szülőknek, egy a tanári és egyéb iskolai dolgozók számára. Mivel az ASAP Projekt nyelve angol, a kérdőíveket is angolul készítettük el a partnerszervezetekkel együttműködve. A kérdőíveket azután lefordítottuk magyarra.

Úgy határoztunk, hogy a kérdőíveket elsősorban online juttatjuk el a válaszadókhoz. Ezért azokat az 'online-kerdoiv.com' platformra továbbítottuk. Az iskolák projektkoordinátorait megkértük, hogy ellenőrizzék, nincs-e bennük hiba, vagy valami, ami nehezen érthető. Végül mi is átnéztük a kérdőíveket.

Azért, hogy biztosan össze tudjuk gyűjteni az adatokat, megkértük az iskolai koordinátorokat, hogy segítsenek megszervezni a diákok kérdőívének kitöltését iskolaidő alatt, ellenőrzött körülmények között. Az informatika órákat választottuk erre a célra, így sikerült biztosítani a megfelelő technikai felszerelést is. A tanárok és a szülők saját idejükben, online töltötték ki a kérdőíveket. Az egyik iskolában a tanárok kinyomtatták a szülői kérdőíveket, hogy azok is kitölthessék, akiknek nincs otthon számítógépük. A kollégák abban is segítettek később, hogy a papír alapú adatokat rögzítsük az online rendszerben.

A felmérés lebonyolításának előkészítése során több személyes találkozót szerveztünk a válaszadókkal. Szerettük volna, ha a diákok tisztában vannak a felmérés fontosságával és komolyan veszik. Minden osztálynak 45 perces érzékenyítő foglalkozást tartottunk. Ezenkívül előkészítő találkozót szerveztünk a tanároknak, és külön tájékoztatót az IT tanároknak a feladatukkal kapcsolatban. Ezek a foglalkozások jó ötletnek bizonyultak, mert segítettek a válaszadóknak jobban elköteleződni a programhoz, és valószínűleg ez is hozzájárult az alapfelmérés sikeres kivitelezéséhez.

Magyar válaszadók

A vizsgált iskola neve Szolnoki Szolgáltatási Szakképzési Centrum. Szolnok Jász-Nagykun-Szolnok megye székhelye közép Magyarországon, kb. 75 000 lakossal közepes méretű városnak számít.

Az iskola óriási, 5 tagintézménye van, mind szakképző középiskola. Ezek közül hárommal dolgoztunk: 1, Szolnoki Szolgáltatási Szakképzési Centrum Ruháipari Középiskolája, Általános Iskolája és Kollégiuma "Riszi" becenévvel, 2, Szolnoki Szolgáltatási Szakképzési Centrum Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskolája "Keró" becenévvel 3, Szolnoki Szolgáltatási Szakképzési Centrum Vásárhelyi Pál Közgazdasági, Egészségügyi és Idegenforgalmi Két Tanítási Nyelvű Szakképző Iskolája "Közgé" becenévvel.

A Risziben 288, a Közgében 667 a Keróban pedig 588 diák van összesen. Kilencedikes és tizedikes diákokat vontunk be a felmérésbe (14 – 16 évesek), és annyi szülőt és tanárt, amennyit csak tudtunk.

3.4. Etikai sztenderdek

Mind a diákok, mind a felnőttek kérdőívének kitöltését **Etikai sztenderd** szabályozta, és kellő odafigyeléssel végeztük. Anonim kitöltést kértünk, és semmi olyan személyes adatot nem tartalmazott, ami lehetővé tenné a válaszadók azonosítását a kutatás során. Az etikai sztenderd a riport végén olvasható.¹¹

A diákok személyes kódot kaptak, melyet a tanáruk adott át nekik lezárt borítékban. Ezt a kódot tüntették fel a diákok a kérdőívükön. A tanárok tudták ugyan, hogy kihez milyen kód tartozik, de mi nem osztottunk meg velük semmilyen személyes adatot a kérdőívükből. A névtelenség ezáltal biztosítva volt. A személyes kód használata azt teszi lehetővé, hogy lássuk, melyik bemeneti és kimeneti kérdőív tartozik ugyanahhoz a válaszadóhoz, így válik lehetővé az összehasonlítás.

Útmutatás a diákok körében végzett felméréshez

A nemzetközi partnerségben 11 – 18 év közötti diákok kérdőíve 16 kérdésből áll. A kitöltése 15 – 20 percet vesz igénybe, és online vagy papír alapú formában hozzáférhető.

Adatgyűjtés

Három alapelv szükséges a munka folyamatához

Bizalom és biztonság a tanteremben a kitöltés ideje alatt.

- ❖ A kitöltés anonim. A diákoknak érezniük kell, hogy a válaszaikon keresztül senki nem jut el hozzájuk. A felügyelő tanároknak el kell mondaniuk az osztálynak, hogy nem egyéni, hanem csoportos kiértékelés lesz az iskolai klíma felméréséhez.
- ❖ A felügyelő tanárok el fogják mondani, hogy ez az adatgyűjtés az iskolai környezet hosszabbtávú javulását fogja szolgálni, és lesz egy másik, kimeneti felmérés az eredmények értékeléséhez. A diákoknak tudniuk kell, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárulnak ehhez a folyamathoz.

Az adatgyűjtés menete: A Kérdőívet 15 – 20 perc alatt kell kitölteni, egyben. Ha a diákoknak bármilyen pontosításra, magyarázatra van szükségük, a felügyelő tanárok megadnak minden segítséget, azonban a válaszadás tartalmába nem szólnak bele, nem nyilvánítanak véleményt.

Nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy a bizalom légköre elengedhetetlen eleme a folyamatnak ahhoz, hogy nyílt és őszinte párbeszéd alakuljon ki a meglévő erősségekről, amire építeni lehet.

4. A TANULMÁNY EREDMÉNYEI

4.1.1 Demográfiai jellemzők

Diákok

566 diák töltötte ki a kérdőívünket. Közülük 320-an kilencedikesek, 245-en tizedikesek. 194 diák jár a Közgébe, 262 Keróba, és 100 a Riszi-be. Átlag életkoruk 15. 67 év. A legtöbb válaszadó lány, 74. 6%, fiú: 25.4%.

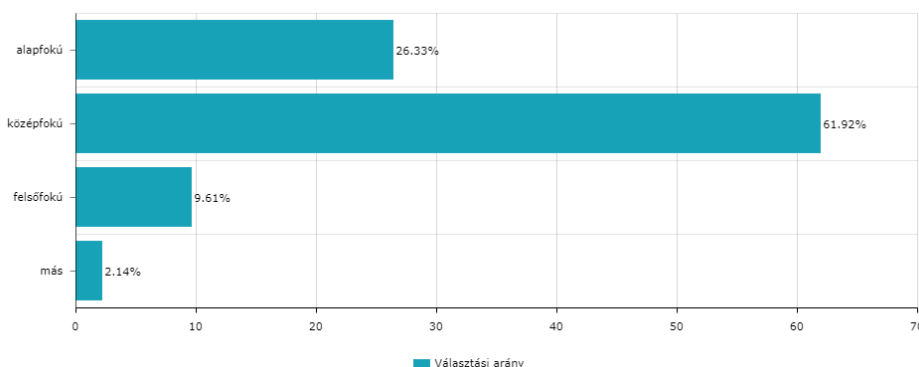
Tanárok és egyéb iskolai dolgozók

109 tanár és más iskolai dolgozó töltötte ki a kérdőíveket. A válaszadók többsége nő, 73. 39%, 26% férfi. Az átlag életkor 46.1 év. Az iskolai munkájukat tekintve a válaszadóknak majdnem, a fele, 48.6% általános tárgyat tanít, 29.36% szakmai tárgyat, 17.43% nem tanárként dolgozik, 5.9% más irányú szakember (pl. iskola pszichológus).

Szülők

290 szülő töltötte ki a szülői kérdőívet. Többségük nő (85.17%). Az átlag életkor 41.1év. A többség (61.92%) legmagasabb iskolai végzettsége középiskola, az egyetemi végzettségűek aránya elég alacsony (9.61%).

Mi a legmagasabb iskolai végzettsége? (PQ) - szülő

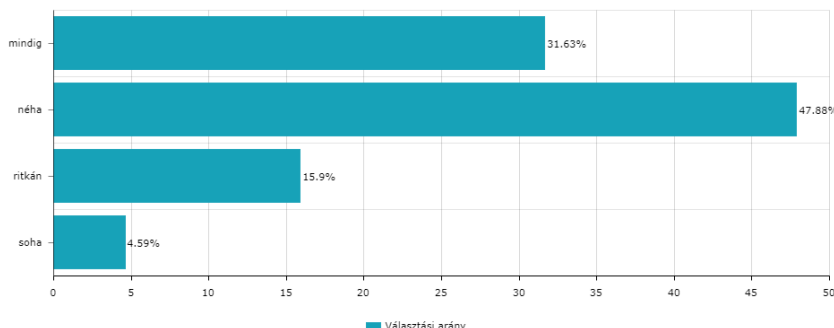

4.1.2. Iskolai légkör

A diákok többsége biztonságos helynek tartja az iskolát. 68.7% mondta, hogy mindig biztonságban érzi magát az iskolában és csak 0.7% nem érzi magát soha biztonságban. Ugyanakkor a válaszadók 28.1 % -a mondta, hogy néha érzi magukat biztonságban, és 2.5% úgy nyilatkozott, hogy ritkán. Ez azt jelenti, hogy jelentős számú, 177 diák érzi úgy, hogy gyakran vagy időnként veszélyben van az iskolában. A szülők jóval optimistábbak voltak: 77. 5% mondta, hogy mindig biztonságban tudják gyermekeiket az iskolában, és csak két szülő (0.7%) mondta, hogy sosem érzik azt, hogy a gyermekük biztonságban lenne az iskolában. 22.2%, kb 60 fő válaszolta, hogy néha vagy gyakran van a gyermekük veszélyben. Ezek a számok azt mutatják, hogy sok diák van kitéve agresszív vagy bántalmazó viselkedésnek. Az is látható, hogy a szülők nincsenek kellően tudatában annak, mi történik a gyerekükkel az iskolában.

Érdekes módon, az eredmények sötétebb képet mutatnak az értékeket és a tiszteletet érintő kérdések tekintetében. A diákoknak csak a 18.9% válaszolta, hogy, úgy érzi, a felnőttektől mindig tiszteletet kap, míg 53.4% úgy érzi, hogy csak néha értékeli és tiszteli:

Úgy érzem, az iskolatársaim megbecsülnek, és értékes vagyok a szemükben. (SQ) - diák

Más szóval, a diákok több, mint 80%-a gyakran, vagy mindig úgy érzi, hogy nem kap kellő tiszteletet és megbecsülést a tanáraitól és diáktársaitól. Ez a szám riasztóan magas.

A szülők válaszai itt is optimistábbak, de nem annyira, mint a biztonság vonatkozásában. 44.1% látja úgy, hogy gyermeküket mindig tisztelik és megbecsülik a felnőttek az iskolában, 42.7% szerint néha, 11.5% gondolja, hogy ritkán, és csak 1.7%, hogy soha. Ez újra megerősíti azt a korábbi feltevésünket, hogy a szülők nem rendelkeznek reális képpel arról, mi történik az iskolában.

Hasonló a trend a diák-diák kapcsolatokat illetően is. Csak 31.6% vélekedett úgy, hogy a társaitól mindig kap tiszteletet és megbecsülést az iskolában. Azonban a többség, 47.9% úgy tapasztalja, hogy csak néha tisztelik és becsülik a többiek, 15.9% úgy érzi, hogy csak ritkán, 4.6% soha.

A szülők itt is rózsásabb képet festenek: 51.4% hiszi azt, hogy a gyermeke mindig kap tiszteletet és megbecsülést a társaitól, 33.7% mondta, hogy néha, 11.8% ritkán és 3.1% gondolja úgy, hogy soha.

A környezet minőségét illetően nagyon kevés tanár - 6.4% - mondta csak, hogy számára az iskolai környezet határozottan támogató és stimuláló mind személyes, mind szakmai tekintetben. A túlnyomó többség, 67.9% valamennyire annak tartja, 20.2% nem, és 5.5% egyáltalán nem. Ez azt jelenti, hogy a tanároknak kb. ¼ -e nem elégedett az iskolai környezettel, és még azok közül is, akik igen, csak kis százalék elégedett fenntartások nélkül.

Arról is érdeklődtünk, mennyire tartják a diákok követendő példának a felnőtteket. Ebben a vonatkozásban a diákok pozitívabbak voltak: többségük, 59.2% úgy látja, hogy a felnőttek mindig arra tanítják őket, hogy tisztelni kell egymást fajra, etnikumra, vallásra, stb. való tekintet nélkül, és csak 3.7% mondta, hogy ez soha nincs így. A szülőknek újra jobb volt a véleménye: 75.3% állította, hogy ez mindig igaz, és csak 2.8% mondta, hogy ez sosem így.

Meglepő módon az iskola felnőtt dolgozói pesszimistábbnak bizonyultak ebben a kérdésben: mindössze 33.7% értett egyet határozottan, 63.3% csak egyetértett. Azt is megkérdeztük tőlük, hogy szerintük az intézményükben a felnőttek jó példát mutatnak a diákoknak tisztelet, felelősség, együttműködés terén. A véleményük még kedvezőtlenebb volt, mint az előző esetében: csak 18.3% értett határozottan egyet, és 75.2% csak egyetértett. Ez még mindig jó eredménynek számít, hiszen ha összeadjuk a 'határozottan egyetért' és 'egyetért' számait, 93%-ot kapunk. Azonban az, hogy kevesebb, mint 1/5-e a válaszadóknak ad határozottan pozitív választ, azt jelzi, hogy ezen a téren elégedetlenség rejlik. Ezen túl, ezek a számok arra is felhívják a figyelmet, hogy a tanárok / felnőtt dolgozók közötti kapcsolatokban is előfordulnak problémák.

Végül, de nem utolsó sorban kérdéseket tetünk fel az iskolák konfliktuskezelési módjairól. Megkérdeztük, hogy az iskolák bátorítják-e a diákjaikat, hogy kölcsönösen előnyös megoldást találjanak a nézeteltéréseik és konfliktusaik kezelésére. A diákok többsége, 61.1% szerint ez mindig igaz, és csak 2.5% mondta, hogy soha. A szülők válaszai itt is pozitívabbak voltak: 73.7% gondolta, hogy mindig, és csak 1.4%, hogy soha. Az előzőekhez hasonlóan, itt is a felnőtt iskolai dolgozók voltak a legpesszimistábbak: csak 22.9% értett egyet határozottan, és 69.7% csak egyeteértett. Ezek az eredmények is a korábbi felnőtt-felnőtt kapcsolatokról formált feltételezésünket támasztják alá.

Összegezve, ezekből az adatokból az látszik, hogy bár a vélemények nem feltűnően rosszak ezekben a kérdésekben, sem a diákok, sem a tanárok nem túl elégedettek az iskolai klímával. Ez arra utal, hogy egy ilyen környezetben agresszió és bántalmazás könnyen létrejöhet.

4.1.2. Tudatosság

Több kérdésünkkel azt szeretnénk tudni, hogy problémának tartják-e a bántalmazást és az agresszív viselkedést az iskolában. Egy másik kérdéscsoport arra irányult, hogy mit gondolnak a diákok, tanárok és a szülők, miért viselkednek a diákok bántóan a társaikkal. A válaszadó csoportok között eltértek a vélemények. A diákok jelentős többsége (82.65%) úgy gondolja, hogy a legfőbb ok az, hogy az elkövetők "így akarják magukra vonni a figyelmet/népszerűbbek akarnak lenni". Sokan (71.50%) azt is írták, hogy a bajkeverők azt hiszik magukról, hogy jobbak a társaiknál. A harmadik leggyakoribb válasz (44.42%) szerint erőfitogtatásból csinálják.

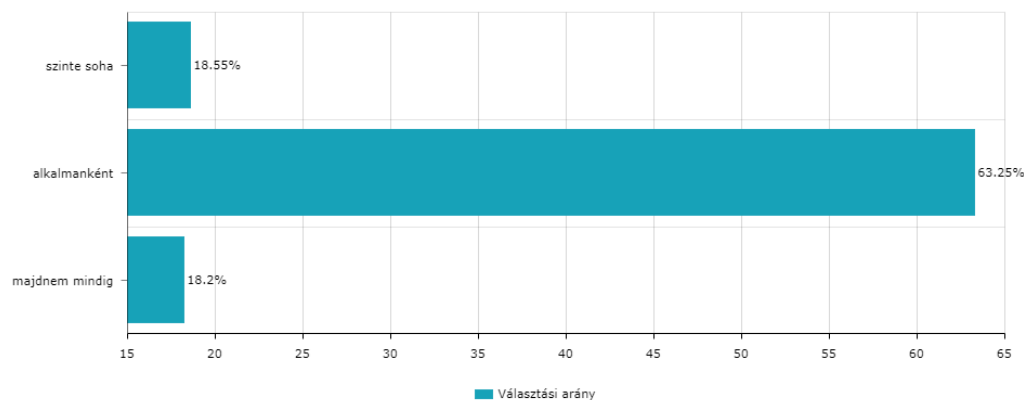
Ezzel ellentétben, a tanárok többsége (66.06%) fő oknak a társas-érzelmi és viselkedési problémát jelölték meg. A második ok szerintük az, hogy "otthon valószínűleg hasonló viselkedést tapasztalnak" (57.80%). A sorrendben harmadikként megjelölt ok (55.96%) a tanárok szerint is az, hogy ezek a diákok "így akarják magukra vonni a figyelmet / népszerűbbek akarnak lenni".

Az agressziót illetően kissé más a kép. Itt a tanárok is első helyre tették a népszerűség / figyelemfelkeltés választ (69.72%), viszont a társas-érzelmi és viselkedési nehézségek szinte ugyanilyen százalékot ért el (67.89%), míg a harmadik, "mert látják a TV-ben, közösségi médiában" válasz lett (60.55%). A szülők nagy többségben (80.21%) az agresszív viselkedés okát a figyelemfelkeltés és népszerűség keresésben jelölik meg. A második legnépszerűbb válasz az volt, hogy "otthon is ezt látják", de jóval kisebb százalékban (38, 54%). A fentiekből az látszik, hogy a diákok tisztában vannak azzal, hogy a bántalmazás és agresszió alapvetően az erőkülönbségről és a hatalommal való visszaélésről szól. Ugyanakkor a tanárok inkább mélyebb okokat keresnek, mint például társas-érzelmi és viselkedési nehézségek, vagy otthoni problémák.

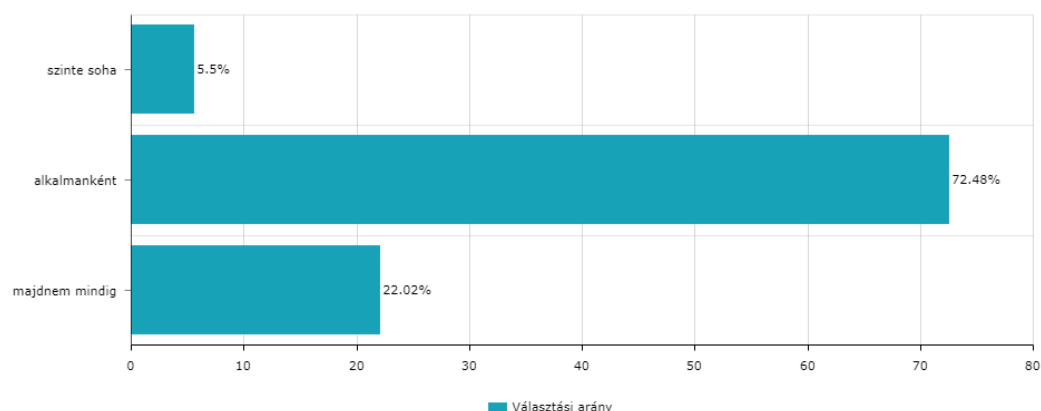
Érdekes, hogy a diszkrimináció nem bizonyult komoly problémának. A diákoknak csak az 55%-a, a tanároknak 15.6% (10. kérdés) és 12.8% (5. kérdés) a szülőknek pedig 26.04%-a jelezte, hogy a hátrányos megkülönböztetés lehet a bántalmazás egyik oka. Ha viszont diszkriminációról van szó, a rasszizmus az első számú tényező.

Ami az incidensek valós előfordulásáról való informáltságot illeti, kis különbség látható a diákok és tanárok között. Mindkét csoportban a többség úgy gondolja, hogy a tanárok csak néha szereznek tudomást a bántalmazásról vagy agresszív viselkedésről: tanároknál 72.48%, diákoknál 63.25%.

Véleményed szerint, milyen gyakran szereznek tudomást a tanáraid zaklatásos esetekről, amelyek az iskolában történnek? (SQ) - diák

Véleménye szerint, milyen gyakran szereznek tudomást a tanárok agresszív vagy zaklató viselkedésről, amelyek az iskolában történnek? (TQ) - tanár

A kép még sötétebbnek tűnik, ha tekintetbe vesszük, hogy a diákok 18.55%-a úgy látja, a tanárok sosem szereznek tudomást a bántalmazási esetekről. Ez arra utal, hogy sok eset rejtve marad. Ezt a következtetést az is alátámasztja, hogy arra a kérdésre, a tanárok honnan jutnak információhoz, csak 32.74% válaszolta, hogy személyes tapasztalat útján. Az esetek többségében, 69.75%, a diákok azt állították, hogy a tanár úgy hall az ilyen incidensről, hogy egy diák jelenti neki. 43.23% úgy gondolja, hogy a szülőktől hallanak róla, 39.32% azt gondolja, hogy az áldozattól szereznek tudomást a bántalmazásról a tanárok. A fentiek szerint van pozitív oldala is a dolognak, mert a szemlélődők egyre aktívabbak, és ha nem is avatkoznak közbe, jelentik az esetet egy felnőttnek.

A szülőknél a legalacsonyabb a tudatossági szint. Túlnyomó többségük, 82.58% mondja, hogy gyermekük sosem említett agresszív incidenst, és még többen, 87.89% állítják, hogy a gyerekük sosem volt agresszív viselkedés szemtanúja az iskolában. A bántalmazást illetően a szülők többsége úgy véli, az iskolában nem fordulnak elő ilyen incidensek (65.26%).

4.1.3. Gyakoriság és mérték

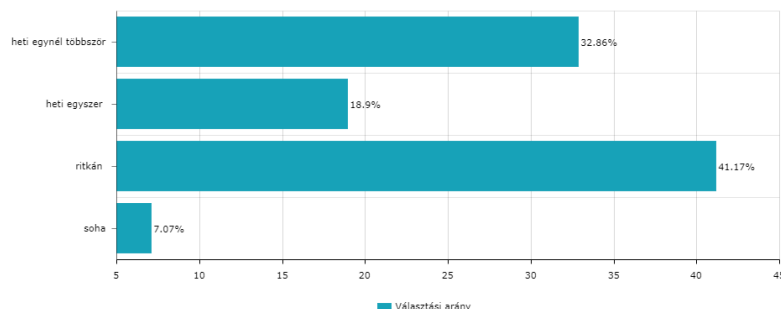
A verbális agresszió és a bántalmazás a leggyakoribb probléma a kutatásunk szerint. Az agressziót illetően a diákoknak csaknem fele (48%) vallja, hogy az elmúlt hét napban csúnyán beszélt a társaival. A tanárok is azt jelezték, hogy a verbális agresszió a leggyakoribb a diákok közt: 61%, 6.49% mindig, 55.05% gyakran tapasztalja ezt. Érdekes megjegyezni, hogy a tanárok a diákok részéről ellenük irányuló verbális agressziót jelölték meg a leggyakoribb agresszió formának:

2.75% szerint mindig, 20.18% gyakran, 57.80% alkalmanként, és 19.27% szerint soha.

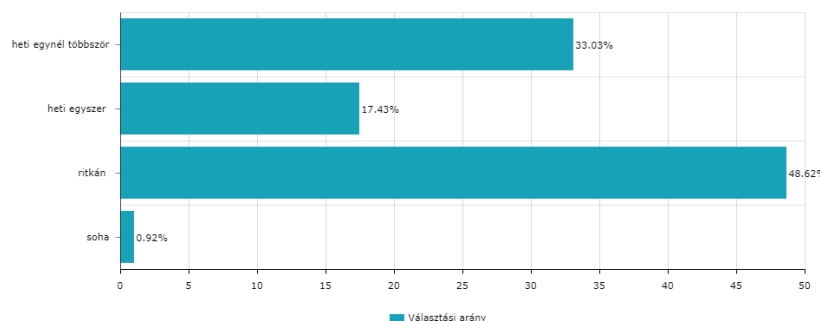
Ezenkívül, a diákok többsége (69%) mondta, hogy az elmúlt egy hétben könnyen megharagudtak másokra, 48% pedig bevallotta, hogy ugyanebben az időszakban szinte egész nap mérgesek voltak. Ez magas frusztrációs szintet mutat, amit el lehet nyomni, de agresszióhoz/bántalmazáshoz vezethet.

A bántalmazást illetően, a probléma komolyságát jelzi, hogy a diákok fele szerint hetente legalább egyszer előfordul az iskolában. Ezt az arányt a tanároktól kapott adatok is megerősítik: kb. a válaszadók fele szerint heti egyszer történik bántalmazás az iskolában. 33.03% véli úgy, hogy hetente többször, 17.43% mondta, hogy heti egyszer, 0.92% szerint soha. Ráadásul a tanári karnak majdnem a fele (47.71%) mondta, hogy soha nem volt bántalmazás szemtanúja az iskolában. A szülőktől kapott válaszok, úgy mint korábban is, pozitívabb, és valószínűleg fals képet fest. Túlnyomó többségük, 87% úgy hiszi, hogy soha vagy nagyon ritkán történik bántalmazás az iskolában, és csak 6.45% gondolja, hogy egynél többször, 5.73% pedig hogy heti egyszer fordul elő.

Mit gondolsz, milyen gyakran történik zaklatás a diákok közt az iskolában? (SQ) -diák

Mit gondolsz, milyen gyakran fordul elő, hogy egyes diákok zaklatják diáktársaikat az iskolában? (TQ) -tanár

Ugyanakkor, arra a kérdésre, hogy voltak-e már bántalmazás áldozatai, jóval kevesebben válaszoltak igennel. Közülük legtöbben a verbális bántalmazást említik, 11.84% heti többször, 8.13% heti egyszer, 3.39% alkalmanként. A második leggyakoribb forma a társas bántalmazás volt, 4.95% heti

többször, 5.65% hetente egyszer, 13.17% alkalmanként. A fizikai és elektronikus úton való bántalmazás jóval ritkább, míg a szexuális bántalmazás egészen ritka volt, bár ezek a formák is léteznek. Az elkövetők még kevésbé voltak hajlandók beismerni a tetteiket, de az ő esetükben is a verbális bántalmazás szerepelt az első helyen: 1.94% mondta, hogy hetente többször, 18% heti egyszer, 23.85% alkalmanként. A tanárok ebben a kérdésben kevésbé optimisták, mint a diákok. Ők is a verbális bántalmazást tették az első helyre, de nagyobb százalékban: 39.45% hetente többször, 26.61% heti egyszer, és 26.61% alkalmanként.

Végül, de nem utolsósorban, arról kérdeztük a diákokat, tanárokat és a szülőket, hol fordul elő leginkább agresszív és bántalmazó incidens. A diákok szerint a mosdó áll az első helyen, a második a folyosó. A tanárok viszont úgy gondolják, hogy a társasági média a legveszélyesebb, és a mosdó csak a második helyre került (jóval alacsonyabb százalékkal). Ugyanakkor a szülők az "iskolába vezető utat" találták a legveszélyesebbnek, a társasági médiát pedig a második helyre sorolják. Ez a korábbi képet tükrözi: a diákok és a tanárok véleménye közelebb áll egymáshoz, míg a diákok és szülők véleménye radikálisan eltér. Ez a rejtett esetek nagyobb számára is utalhat. Különös tekintettel arra, hogy a mosdóban történt gyakori eseteket a tanárok kevésbé tudják kontrollálni.

4.1.4 Bejelentés

A bejelentésre vonatkozóan azt szeretnénk volna megtudni, van-e olyan ember, akihez a diákok fordulni tudnak, ha bántalmazás áldozataivá válnak. Többségüknek, kb. 69% van otthon, kb. 60%-nak az iskolában. A diákok csaknem fele (48%) az édesanyját jelölte meg, mint azt a személyt, akihez fordulhat. A második leggyakoribb a "barát, barátok", "barátnő" volt (34%) és a harmadik (24%) az apa. A diákok 6.36% -a említette az osztályfőnököt.

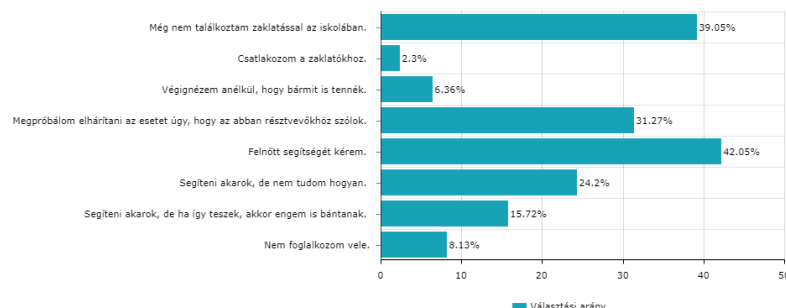
A szülők 66.67%-a mondta, hogy a gyermekük bántalmazásban történt részvételét más gyerektől tudta meg, és csak 5% az iskolától.

Összegezve, a gyerekek 30%-ának nincs kivel beszélnie a bántalmazási esetről otthon. A szülők többsége nem kap az iskolától sem információt, ha hasonló eset történik a gyerekével az iskolában. A szülők és az iskola közötti kommunikáció szintje meglehetősen alacsonynak tűnik ebben a tekintetben.

4.1.5. Iskolai támogatás, válasz

A reakciót illetően azt kérdeztük a diákoktól és a tanároktól, hogyan reagálnak általában az agresszív vagy bántalmazó magatartásra. Elég sok diák próbál beavatkozni aktívan az áldozat oldalán. 42.05% mondta, hogy felnőtt segítséget kér, és 31.27% megpróbálja megállítani az esetet úgy, hogy beszél az érintettekkel. A szemlélődők elég nagy százalékban (24.20%) azt mondják, szeretnének segíteni, de nem tudják, hogyan. Csak 2.30% mondta, hogy csatlakoznak az elkövetőkhöz.

Mit teszel akkor, ha szemtanúja vagy agresszióknak vagy zaklatásnak az iskolában? (SQ) - diák

A tanárok többsége azt mondta, hogy közbelép, és beszél az érintettekkel (69.44%). Ezenkívül több, mint a felük (53.70%) közbelép, és beszél az osztályfőnökkel. Majdnem felük (45.37%) megállítja az incidenst és beszél az igazgatóval. Természetesen az iskolai testületből nagyon kevesen maradnak passzívak, akik egyáltalán nem avatkoznak be (1.85%). Szintén kevesen vannak azok, akik a szülőknek szólnak (16.67%), miután megállítják az incidenst. A következő lépés az, hogy a többség beszélget az érintettekkel, (57.69%) és/vagy szól az igazgatónak (50.96%). Viszonylag sok válaszadó keresi meg az adott terület szakemberét (37.50%). Ha egy diák panaszt tesz, mert bántalmazták, a többség (77.06%) jelenti az iskolavezetésnek és 42.2% intézkedik az érintett diákokkal kapcsolatban. Kb. 40% von be külső szakembert. Csak egy ember mondta, hogy nem foglalkozik az ügyvel.

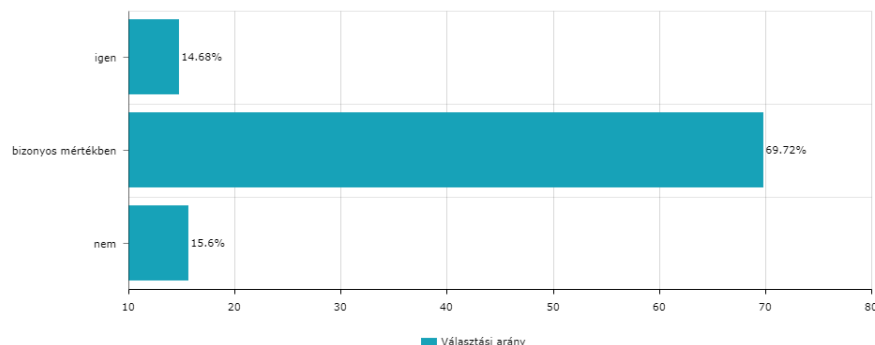
Összegezve, elég sok tanár vállal aktív szerepet a problémás ügyek kezelésében. Az is előremutató, hogy sok szemlélődő empátiával viseltetik az áldozatok iránt. A tanárok szerint ezek a diákok próbálnak beszélgetést kezdeményezni az érintettekkel. Ugyanakkor az is látszik, hogy erős hierarchikus rendszer uralkodik az iskolákban, ahol a diákok és tanárok egyaránt a felettük állóktól várnak megoldást.

Ami a szülőket illeti, majdnem a felük (48%) beismeri, nem tudja, hogyan intézkedik az iskola, ha egy gyerek bántalmazás miatt panaszt tesz. Ennek ellenére a többségük úgy tartja (18.35%), hogy az iskola bántalmazó és agresszív viselkedés elleni fellépése megfelelő, sőt, egyesek kiválóan minősítik (18.35%). Ez az eredmény is világosan mutatja, milyen kevésbé tudják a szülők, mi történik az iskolában. Ugyanakkor passzív, alárendelt magatartást mutatnak, nem kérdőjelezve meg az iskola fenhatóságát ezen a téren.

4.1.6. Kapacitás

Az iskola dolgozói nem értenek egyet abban, hogy az intézménynek van-e hivatalos agresszió- ellenes vagy bántalmazásellenes szabályzata. A többség nem tud a létezéséről (50%), 35,7% azt gondolja, hogy van ilyen dokumentum, 8.26% úgy hiszi, hogy van, de csak részben alkalmazták, 5.5% szerint nincs. A legtöbb tanárnál (kb. 86%) nincs olyan speciális alkalom, amikor agresszióról, bántalmazásról, konfliktusról beszélgetne a diákokkal. Végül, de nem utolsó sorban, a tanárok többsége (kb. 70%) érzi úgy, hogy kellő támogatást kap az iskolától a problémás viselkedések kezelésében, 15% viszont teljesen magára hagyva érzi magát ebben a tekintetben.

Felkészültnek és támogatottnak érzi magát az erőszakos/zaklató viselkedések kezelésére? (az iskolai intézkedések, iskolai képzések és technikák révén) (TQ) - tanár

A szülőket arról is kérdeztük, részt vesznek-e az iskola által szervezett bántalmazás, agresszió, interkulturális tudatosság és sokféleség témájú programokon. Kb. 41% nemmel válaszolt. A szülő-iskola viszony kérdésben kb. harmaduk válaszolta, hogy egyenrangú partnerség és megosztott felelősség jellemzi (kb. 37%), de csaknem ugyanilyen arányban (34.8%) válaszolták, hogy akkor lépnek kapcsolatba az iskolával, ha valami probléma adódik. Nyílt kommunikációt csak kevesen említene (18.3%).

Ezek az adatok arra utalnak, hogy az iskola nincs kellően felkészülve a problémás viselkedések kezelésére: nincs megfelelő kommunikáció, felkészültség, eszközök, hiányzik a jól működő szabályrendszer, eljárás.

4.1.7.

Ajánlások a Modellprogram számára

Az alábbiakban ajánlásokat fogalmazunk meg a modellprogram számára a bemeneti kutatás legsarkalatosabb eredményeire alapozva. Az iskolai klíma tekintetében egyértelmű, hogy a diákok közül sokan nem kapnak tiszteletet és megbecsülést sem a felnőttektől, sem a társaiktól. Tehát nagy szükség van a kapcsolatok javítására. Ezenkívül, a tanárok sem elégedettek az iskolai környezettel, és azzal, ahogy a konfliktusokat kezelik. Összegezve, az iskolai klímának sokkal jobbnak kellene lennie, és a modellprogramnak nagy hangsúlyt kell erre fektetnie közösségépítő programok segítségével.

A tudatosság tekintetében mind a diákok, mind a tanárok megfelelően informáltak az iskolában előforduló bántalmazási esetekről. Ez az eredmény jó alap ahhoz, hogy a modellprogram szükségességét elfogadják. Azonban az a tény, hogy a tanárok csak részben értesülnek a megtörtént esetekről, azt mutatja, hogy sok eset rejtve marad. Érdekes a nagy eltérés a tanárok és a diákok véleménye között abban a tekintetben, hogy mi az oka a bántalmazásoknak. A fenti két terület jó apropó lehet a két csoport közötti párbeszéd elindításának. Az ezekről a témákról folytatott beszélgetések sokat segíthetnek a bántalmazások megelőzésében, megoldásában.

Nyilvánvalónak látszik, hogy a verbális agresszió és a bántalmazás a leggyakoribb ezekben az iskolákban. Ezért jó ötletnek tűnik a modellprogram számára, hogy ezekre fókuszáljon, nem tévesztve szem elől a többi típusú problémás viselkedést sem. Ezenkívül a diákokban elfojtott agressziót és feszültséget is kezelni kell, mert a későbbiekben könnyen konfliktushoz, agresszióhoz vagy bántalmazáshoz vezethet. Az, hogy a mosdó a legveszélyesebb hely ilyen szempontból az iskolában, az egész iskolai közösség számára hasznos információ.

Az iskolai támogatás és reakció kérdésében az látszik, hogy a diákok egyre inkább aktívan közbelépnek, de legalábbis jószándékú szemlélődőként viselkednek az előforduló incidensek során. A modellprogram szempontjából ez nagyon lényeges adat, mert a szemlélődők mobilizálása igen hatékony lehet a bántalmazásra adott iskolai válasz javításában. Azonban az is igaz, hogy mind a

diákok, mind a tanárok tekintélytudatos módon viselkednek, s a hierarchiában eggyel feljebb lévőktől várják az intézkedést. A modellprogramnak ennek az autoriter kultúrának a specifikumait figyelembe véve kell mind a gyerekek, mind a felnőttek felfogásának megváltoztatását a középpontba állítania.

A kapacitást érintően az látható, hogy komoly gondot jelent, hogy a tanárok nem rendelkeznek megfelelő eszközökkel a problémás viselkedések kezelésére. Ezért a projekt végső céljainak elérése érdekében rendkívül fontos, hogy kellő eszköztárat és önbizalmat kapjanak.

Végül, de nem utolsósorban, a szülők meglehetősen el vannak szakadva az iskolától, nem tudják, mi történik ott a gyerekükkel iskolai klíma, agresszió, bántalmazás terén. Az ő bevonásuk, és a nyílt kommunikáció javítása a szülők és az iskola között a modellprogram sikere számára elengedhetetlen.

5. Kimeneti mérés eredmények

5.1. Demográfia

Az volt az eredeti cél, hogy ugyanazok töltsék ki a záró kérdőívet, mint a bemenet, és ez a túlnyomó többség esetén meg is valósult. Ugyanakkor néhányan az indulók közül nem vettek részt a záró kérdőív kitöltésében, viszont jöttek újak, akik a bemenet nem töltötték ki

Diákok

505 diák töltötte ki a záró kérdőívet, ami kb. 10%-kal kevesebb a bemeneti kérdőívet kitöltőkhöz képest. A három iskola közötti megoszlás is változott valamelyest. A Vásárhelyiből 225 diák vett részt ez alkalommal (194 bemeneti), 198 a Keróból (262 a bemeneti) és 82 a Risziből (bemeneti:100). Átlagéletkor: 16.8 év. A válaszadók többsége lány, 74. 65%.

Tanárok és egyéb iskolai dolgozók

103 tanár és nem tanár dolgozó töltötte ki a záró kérdőívet, ami csak kevéssel marad el az induló felmérés létszámától. A válaszadók többsége nő: 71.84%. Átlagéletkor 46.7 év. Az iskolában betöltött szerepet illetően, majdnem felük, 48. 5% általános tárgyat tanít, 29.13 % szakmai tárgyat, és 22.33% nem tanárként dolgozik az iskolában.

Szülők

86 szülő töltötte ki a kérdőívet, ami jóval kevesebb az induló kérdőívhez képest. Többségük nő: 89.5 %. Átlagéletkor: 40,59 év. A többség esetében a legmagasabb iskolai végzettség középiskola (67.8%), A felsőfokú végzettségű válaszadók aránya elég alacsony (9.5%).

5.2. Iskolai klíma

A diákoknak valamivel több, mint a fele mondta, hogy, az iskola határozottan biztonságos hely számukra. 57.2 % érzi magát mindig biztonságban és csak 4.55% írta, hogy soha. A szülők valamivel optimistábbak: 59.3 % véli úgy, hogy a gyermekük mindig biztonságban van az iskolában, és csak egy szülő, 1.16% látja úgy, hogy a gyermeke soha nincs biztonságban.

Érdekes, hogy a kép sötétebb, amikor az értékeket és a tiszteletet vizsgáljuk. A diákoknak csak 10.69% érzi azt, hogy a felnőttektől mindig tiszteletet kap, míg kb. 34% csak ritkán, és 11.29% soha nem érzi, hogy tisztelik.

Más szóval, a diákoknak több, mint 45%-a gyakran vagy mindig úgy érzi, hogy nem kap tiszteletet és megbecsülést az iskolában a felnőttektől, és ez magas szám.

A szülők esetében most is pozitívabb a kép, de nem annyira, mint a biztonság kérdésében. 32.5% gondolja úgy, hogy a gyermeküket mindig megbecsülik a felnőttek az iskolában, 26,7% ritkán, és csak 3.49 % soha.

Hasonló a tendencia a diák-diák kapcsolatokat illetően. A diákoknak mindössze 17.6% érzi úgy, hogy a társaitól mindig kap tiszteletet és megbecsülést. A többség, 44.9 % gyakran, 29.31 % ritkán, és 12% soha nem kap tiszteletet és megbecsülést a társaitól.

A szülők által festett kép itt is rózsásabb: 25.58% hiszi azt, hogy a gyerekeiket mindig tisztelik és megbecsülik a társai, 33.7% véli úgy, hogy ritkán, és 3.49% soha.

A környezet vonatkozásában a tanároknak csak 19.42% -a érzi úgy, hogy mindig bátorító és stimuláló az iskolai környezet mind személyes, mind szakmai szempontból. Ez arra utal, hogy a tanároknak csak kb. ¼ -e elégedett teljes mértékben ezen a téren.

Arról is érdeklődtünk, hogy a felnőtteket az iskolában mennyire lehet példaképnek tekinteni. Itt a diákok pozitívabbak voltak: 39.1% mondja azt, hogy a felnőttek arra tanítják őket, hogy fajra, etnikai és vallási hovatartozásra, stb. való tekintet nélkül mindig tisztelni kell másokat, és csak 8.5% állítja, hogy ez nem így van. A szülőknek ismét jobb volt a véleménye: 44% szerint ez igaz, és csak 8.51% szerint nem így van. Ezen a téren az induló felméréshez viszonyítva a felnőtt iskolai dolgozók véleménye volt a legoptimistább: 65 % mondta, hogy ez mindig igaz, és csak 0.9% szerint soha.

Végül, de nem utolsósorban, az iskolák konfliktusmegoldási gyakorlatáról tettünk fel kérdéseket. Azt szerettük volna megtudni, hogy a felnőttek arra biztatják-e a diákokat, hogy a nézeteltéréseket, konfliktusokat kölcsönösen előnyös módon igyekezzenek megoldani. A diákok nagy többsége, kb. 82% mondta, hogy ez mindig igaz, és csak 4.16% szerint sosem. A szülők is hasonlóan vélekedtek: 84% gondolja úgy, hogy ez mindig igaz, és csak 3.49% mondta, hogy sosem. A tanárok és nem tanár dolgozók voltak a legoptimistábbak: majdnem 90% írta, hogy mindig vagy gyakran. A tanárokat illetően ez az eredmény jóval pozitívabb, mint a bemeneti felmérésben.

Összességében elmondható, hogy ezekből az adatokból az látszik, hogy a vélemények ugyan nem kirívóan rosszak, sem a tanárok, sem a diákok nem túl elégedettek az iskolai klímával, bár a tanárok érzékelnek némi javulást.

5. 3. Tudatosság

Arra a kérdésre, hogy mit gondolnak a diákok, tanárok és szülők, miért viselkednek agresszíven vagy bántalmazón egyes diákok a társaikkal, nagyon hasonló válaszok születtek, mint az induló felmérésben. A diákok nyilvánvaló többsége (82.7%) még mindig úgy gondolja, hogy a bántalmazók elsődleges célja a figyelemfelkeltés/népszerűség hajhászás. Ráadásul a többség (69.5%) úgy vélekedik, hogy "az elkövetők jobbnak tartják magukat a többiekénél". A sorban harmadik válasz (45.35%): "a bántalmazók erejüket akarják demonstrálni".

Ezzel szemben, a tanárok többsége (77.67%) még mindig úgy tartja, hogy a fő ok a bántalmazók társas-érzelmi és viselkedési nehézségeiben keresendő. A második helyre az "otthon is ezt a viselkedést látják" (67.96%) került. Harmadik helyen (58.25 %) a "figyelemfelkeltés/népszerűség hajhászás" végzett a tanári felmérésben, ami még mindig jóval alacsonyabb, mint a diákoknál.

Ugyanakkor a bemeneti eredményekhez viszonyítva mostanra a tanárok véleménye többet változott az agressziót kiváltó okokat tekintve. A társas-érzelmi, viselkedési problémák válasz lett az első (76,7%), szorosan követi az "otthon is ezt látják" válasz (74,76%), a "népszerűség/figyelem téma 66,99%-al a harmadik. A szülők nagy többsége (76,19%) most is úgy véli, hogy az agresszív viselkedés fő oka az, hogy az elkövetők magukra akarják vonni a figyelmet/népszerűnek akarnak lenni".

A valóban megtörtént esetekkel kapcsolatban enyhe eltérés van a diákok és tanárok véleménye között abban, hogy a tanárok mennyire szereznek tudomást az incidensekről. Ugyanakkor mindkét csoportban a többség úgy gondolja, hogy a tanárok csak alkalmanként vagy ritkán szereznek tudomást az agresszív vagy bántalmazó esetekről: tanárok - 54,37%, diákok - 61,39%.

A kép még sötétebb, ha azt nézzük, hogy a diákok 8,1%-a úgy látja, hogy a tanárok sosem szereznek tudomást a bántalmazási incidensekről. A diákok szerint, annak a módja, ahogy a tanárok hallanak az incidensekről sem változott sokat az induló felméréshez képest: többségük (66,07%) azt mondta, hogy a diákoktól kapnak információt, és csak 39,48% % gondolja úgy, hogy a tanár saját maga tapasztalja.

A szülők esetében a legalacsonyabb a tudatosság. Túlnyomó többségük (69,05%) állítja, hogy gyermekük soha nem említett semmilyen agresszív viselkedést az iskolában, és még ennél is többen (83,3%) mondják, hogy gyermekük sosem volt szemtanúja ilyen esetnek. Azonban a válaszadók kis többsége beismeri, hogy történnek bántalmazási esetek az iskolában (54%).

A fentiek alapján elmondható, hogy a tendenciák többsége nem változott a bemeneti felméréshez képest. Ugyanakkor, az a tény, hogy a tanárok/iskolai dolgozók véleménye valamelyest változott az agresszió okait tekintve, enyhe javulást mutat a tanári tudatosság terén.

5.4. Gyakoriság és mérték

A verbális agresszió és a bántalmazás a leggyakoribb problémás viselkedés a vizsgált diákok körében. Amikor arról kérdeztük őket, hogy az elmúlt hét napban mennyire volt jellemző az agresszív viselkedés, majdnem a felük (kb. 46%) beismerte, hogy csúnyán beszélt a társaival. A tanárok is úgy látják, hogy a verbális agresszió különböző formái dominálnak a diákok között, és az egymással való csúnya beszéd emelkedik ki ezek közül (kb. 65%). 51,46% heti több alkalommal hallotta a diákokat csúnyán beszélni társaikkal 14,56 % heti egyszer. A tanárok véleménye megegyezik abban, hogy a tapasztalat szerint a leggyakoribb agresszió forma, amelyet a diákok tanárok ellen elkövetnek, az a verbális agresszió. Ezek között is a csúfolódás volt a legrosszabb, csak 26,21% mondta, hogy sosem tapasztalta, 15,53% mondta, hogy heti több alkalommal, 13,59% heti egyszer, és 44,66% alkalmanként.

Ezen kívül, a diákok többsége (67,5%) mondta, hogy könnyen dühösek lettek valakire az elmúlt hét napban legalább egyszer. 50,5% nyilatkozott úgy, hogy ez alatt az idő alatt legalább egyszer egész nap mérgesek voltak. Ez magas frusztrációs szintet mutat, amit el lehet fojtani, de könnyen agresszív vagy bántalmazó viselkedéshez vezethet.

A bántalmazás tekintetében az látszik, hogy nem csökkent a probléma komolysága, mivel a diákoknak több, mint a fele mondta, hogy bántalmazás legalább egyszer egy héten előfordul, (31,68% szerint heti többször, 21,78% heti egyszer). Ezt az arányt a tanároktól kapott adatok is megerősítik: kb. a válaszadók fele állította, hogy legalább egyszer egy héten történik bántalmazás az iskolában, (33,01% mondta, hogy heti többször, és 17,48% hetente egyszer, és csak 2,91% gondolja, hogy soha). Ráadásul a tantestület majdnem fele (47,57%) mondta, hogy szemtanúja volt bántalmazó viselkedésnek az iskolában. A korábbiakhoz hasonlóan, a szülők válaszai pozitívabb, de valószínűleg hamis képet mutatnak. Nagy többségük, kb. 74% hiszi azt, hogy sosem vagy ritkán fordul elő bántalmazás az

iskolában, és csak 9.41% gondolja, hogy heti többször, valamint 16.47% mondja, hogy hetente egyszer.

Azonban, amikor azt kérdeztük, voltak-e már bántalmazás áldozatai, még kevesebb diák vallotta be. Azok többsége, akik bevallották, azt jelezték, hogy verbális bántalmazás áldozatai voltak (10.30% hetente többször, 8.71% heti egyszer, 33.66% alkalmanként). A bántalmazás második leggyakoribb formája a társas bántalmazás (5.54% hetente többször, 4.75% heti egyszer és 16.24% alkalmanként). A fizikai és elektronikus bántalmazás jóval ritkább, és a szexuális bántalmazás volt a legritkábban előforduló bántalmazási forma.

Az elkövetők még kevésbé voltak hajlandók beismerni a tetteiket, de az ő esetükben is a verbális bántalmazás volt a leggyakoribb: (4.75% mondta, hogy hetente többször, 2.97% heti egyszer és 17.23% alkalmanként). Érdekes, hogy ebben a kérdésben a tanárok kevésbé optimisták, mint a diákok. Ők is azt jelezték, hogy a verbális bántalmazás a leggyakoribb, de magasabb százalékban (41.75% heti többször 17.48% heti egyszer és 37.86% alkalmanként).

Végül, de nem utolsósorban, arról kérdeztük a szülőket, tanárokat és a diákokat, hogy szerintük hol fordul elő leginkább agresszív vagy bántalmazó viselkedés. Ez alkalommal mind a három csoport egyetértett abban, hogy a közösségi média a legveszélyesebb hely, a második helyre pedig az iskolai mosdót sorolták.

5.4. Bejelentés

A bejelentést illetően a kimeneti felmérés hasonló helyzetet mutat, mint a bemeneti.

A legtöbb diáknak van kihez fordulnia, ha bántalmazás áldozata lesz. Kb. a felük (50%) az édesanyát említette, akivel beszélhet a problémáról. A második leggyakoribb a 'barát, barátok' 'barátnő' volt (45%) és a harmadik helyre (25%) az apa került. Néhányan a testvért vagy az osztályfőnököt említették.

A szülők 86.27 % mondta, hogy a gyereküktől hallott arról, hogy bántalmazási esetben keveredett, és csak 5% értesült az iskolától.

5.5. Iskolai támogatás és válasz

Megkérdeztük a diákokat és a tanárokat, hogyan reagálnak agresszív vagy bántalmazó viselkedés esetén. Az eredmények itt is hasonlóak voltak az induló felméréshez. Elég sok diák próbál aktívan fellépni az áldozat védelmében: 39.48 % mondta, hogy felnőtt segítségét kéri, 27.38% pedig megpróbálja megállítani az incidenst és beszélni az érintettekkel. A passzív szemlélődők közül még mindig sokan vannak olyanok, (21.03%) akik szeretnének segíteni, de nem tudják, hogyan. Csak 1.98% mondta, hogy csatlakoznak a bántalmazóhoz.

A tanárok többsége most is úgy nyilatkozott, hogy közbelép, és beszél az érintettekkel (68.93%). Ezenkívül, több, mint a fele (54.37%) megállítja az incidenst és beszél az osztályfőnökkel. Majdnem fele közbelép, és beszél az igazgatóval (45.63%). Nem meglepő, hogy a tanári karban nagyon kevesen vannak, akik passzívak maradnak, és egyáltalán nem avatkoznak be (4.85%). Ugyancsak kevesen vannak, akik értesítik a szülőket, miután megállították az incidenst (13.59%). Folytatásként a többség további lépéseket tesz az érintettekkel kapcsolatban (60.40%) 48.51% pedig beszél az

iskolavezetéssel. Elég sokan fordulnak az iskola illetékes szakemberéhez (34.65%). Ha egy diák panaszt tesz bántalmazás miatt, a tanárok többsége (76.70%) jelenti az igazgatóságnak, 40.78 % maga intézkedik az érintett diákok ügyében. Csak négyen mondták, hogy nem tesznek semmit. A szülők esetében kis változás látható pozitív irányban. Most a többség (57.32%) úgy gondolja, hogy az iskola lépéseket tesz, ha a gyerek panaszt tesz bántalmazás miatt, és csak 28.05% mondta, hogy nem tudnak róla, mit tesz az iskola. Többségük elégedett az iskola agresszív és bántalmazó viselkedés elleni lépéseivel: 50% jónak, 22.5% kiválónak tartja.

5.6. Kapacitás

A tantestület véleménye eltér arról, hogy az iskola létrehozott-e hivatalos agresszió- és bántalmazás elleni szabályzatot a Modellprogram hatására. Ugyanannyian mondják, hogy igen (45.63%), mint ahányan nem tudnak a létezéséről (45.63%), 5.83% azt gondolja létezik, de csak részben alkalmazzák, és 2.91% gondolja, hogy nem létezik. Ez azt jelenti, hogy még ha az iskolát motiválta is annyira a Modellprogram, hogy létrehozzon egy hivatalos agresszió- és bántalmazás elleni szabályzatot, sok tanár nem tud ilyen irányú változásról. A legtöbb tanárnak (kb. 78.64%) még mindig nincs olyan speciális alkalom, ahol beszélgetnének a diákokkal az agresszív és bántalmazó magatartásról. de a mostani felmérés kis pozitív elmozdulást mutat a bemeneti felméréshez viszonyítva.

Végül, de nem utolsó sorban, arról kérdeztük a tanárokat, hogy jobban támogatja-e őket az iskola az agresszió és bántalmazás kezelésében a Modellprogramnak köszönhetően. Többségük érez némi pozitív hatást: 24.27% mondta, hogy igen, és 55.34% mondta, hogy valamelyest, ami kis javulást jelent a bemeneti felméréshez képest.

Amikor a szülőket arról kérdeztük, részt vesznek-e az iskola által szervezett agresszió/bántalmazás/interkulturális tudatosság és sokszínűség témában, többségük azt válaszolta, hogy nem (kb. 41%). Az iskolával való kapcsolatukat érintően a szülők kb. egyharmada egyenrangú partnerségnek és közös felelősségnek tartja (39.02%), viszont ugyanennyien (39.02%) válaszolták, hogy akkor lépnek kapcsolatba az iskolával, ha probléma adódik. Nyílt kommunikációt csak kevesen jeleztek (15.85%). Ugyanakkor ígéretes, hogy a szülők többsége (66.22%) úgy látja, hogy a Modellprogram keretében megvalósult tevékenységek jó hatással voltak az agresszió és bántalmazás kezelésének iskolai megoldásaira.

A diákok véleménye eltér abban, hogy az iskolában szervezett programok következtében csökkent-e az agresszív és bántalmazó viselkedés (52.62% szerint igen, 48.79% szerint nem). Ez azt mutatja, hogy bizonytalanok a valós hatással kapcsolatban. Azonban a többség (60.71%) hasznosnak tartja a Modellprogram keretein belül megtartott tréningeket és más programokat.

5.7. Összegzés

A bemeneti felmérés óta eltelt idő alatt a fő tendenciák nem változtak a három iskolában a konfliktus, agresszió és bántalmazás megelőzését és kezelését illetően. Ugyanakkor a tanári vélemények enyhe javulása az iskolai klíma és tudatosság terén arra mutat, hogy elindult egy pozitív folyamat. A záró felmérés legfontosabb eredménye az, hogy mindhárom válaszadó csoport pozitív visszajelzést adott a Modellprogram hatását tekintve. Tehát joggal feltételezhetjük, hogy a program folytatása és kiterjesztése mélyebb és fenntarthatóbb eredményekhez vezethet.

Etikai kódex kutatóknak és a velük dolgozó munkatársak számára

A kutatók és a munkatársaik, akik a projektben résztvesznek, soha nem tehetik az alábbiakat:

- 1/ nem tehetnek olyat, ami a gyerekek fejlődésére negatív hatással lehet, beleértve a társas és kapcsolati fejlődődést is;
- 2/ nem tehetnek olyat, ami negatív példa lehet a jelenlévő gyerekek számára;
- 3/ nem teremthetnek olyan kapcsolatot a gyerekekkel, ami kizsákmányolásnak, rossz bánásmódnak vagy bántalmazásnak minősülhet;
- 4/ nem beszélhetnek úgy, nem tehetnek ajánlatot, javaslatot, nem adhatnak olyan tanácsot, ami helytelen, vagy bántó;
- 5/ nem adhatnak pénzt vagy olyan anyagi javat a gyerekeknek, ami illegális, bántó vagy veszélyezteti a biztonságukat;
- 6/ nem vehetnek részt a gyerekek olyan viselkedésében, ami illegális, bántó, vagy veszélyezteti a biztonságukat;
- 7/ nem viselkedhetnek megszégyenítő, megalázó vagy degradáló módon a gyerekekkel, és nem vehetnek részt semmilyen érzelmi bántalmazásban;
- 8/ nem diszkriminálhatnak, nem tanúsíthatnak megkülönböztető bánásmódot, nem favorizálhatnak egyes gyerekeket mások rovására;

A kutatóknak és a velük dolgozó munkatársaknak mindig az alábbiakat kell szem előtt tartani:

- 9/ a gyerekek érdekét tartani a legfontosabbnak;
- 10/ észrevenni az olyan helyzeteket, amelyek veszélybe sodorhatják a gyereket, és cselekedni annak érdekében, hogy ezt megakadályozzák;
- 11/ informálni a gyerekeket arról, hogy várhatóan milyen kapcsolatot fognak velük kialakítani, és biztatni őket arra, hogy szóljanak, ha bármilyen aggodalmaik lennének;
- 12/ jól használni a gyerekek készségeit és képességeit, és elmagyarázni a jogait: mi elfogadható, mi nem, mit tehetnek, ha problémájuk van;
- 13/ a legmagasabb szintű személyes és szakmai profil megtartása;
- 14/ tisztelni a gyerekek jogait, tisztelettel és méltósággal, tisztességes és becsületes módon kezelni őket;
- 15/ kötelességük jelenteni, ha bármi olyat észrevesznek, ami az iskolán belül elkövetett bűntetthez köthető;
- 16/ bátorítani a gyerekeket arra, hogy vegyenek részt a saját önvédelmi képességük fejlesztésében. (1)_